

LIINA REIMAN

EESTI NSV KULTUURIMINISTEERIUM
TEATRI- JA MUUSIKAMUUSEUM

LIINA REIMAN

(1891 — 1961)

TALLINN, 1966

Koostaja: H. Pullerits

Kunstnik: L. Kruusmaa

Fotod Teatri- ja Muusikamuuseumi fondidest

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

68842

Liina Reiman — see on üks meie eesti teatri korüfeesid. Liina Reiman — see oli talent ja töö. Mägesid paigast nihutav töö oli see, mis vormis kohmakast, kuid kogu südamega teatrile andunud tütarlapsest heroiliste suurkujude looja. Tema talent süütas teatritaevas Orléans'i neitsi, Maria Stuarti, leedi Macbethi, Candida, Jokaste, Niskamäe vanaperenaise, ema (Čapeki ja Gorki «Emas»). Siira austuse osaliseks sai ta ka meie põhjanaabrite juures Soomes.

Järgnevad kirjaread ei sea endale ülesandeks anda Liina Reimani osatäitmiste põhjalikku analüüsi, vaid püüavad luua korda faktiderohkes biograafilises materjalis, peatudes vaid üksikutel näitleja töö suursaavutustel. Osaliselt on siin kasutatud Liina Reimani mälestusteraamatute «Rambivalgus süttib» ja «Lava võlus» kaasabi.

KODU.

14. novembril 1891. a. sündis Valga linnakeses raudteeametnik Mihkel Põlde perekonnas viimane laps, tütarlaps, kellele pandi nimeks Liina. Mihkel Põlde esimesest abielust Anu Umalasega sündinud lastest olid elus Friedrich, Johanna ja Alviine. Pärast naise surma abiellus Mihkel Põlde tema õe Liisaga. Uuest abielust sündis veel 4 last: Julie, Karl-Robert, Adolf-Johannes ja Liina.

Selles suures ja sõbralikus perekonnas armastati loodust. Suurt lugu peeti raamatutest. Isal seisis kodus kapp raamatutega. «... seal oli raamatuid alates vagast Jenoveevast ja põne-

vuslugudest ning lõpetades kodumaise rahvusliku ärkamisaja ja selleaegse maailmakirjanduse tähtsamate teostega. Eriti üllatav oli teadusliku kirjanduse rohkus. Ja mis oli kõige imelikum — raamatute servad olid täis tema märkmeid, mitte ainult vastuväiteid ja heakskiitmisi, vaid need sisaldasid kogu tema filosoofiat.» kirjutab Liina Reiman oma mälestustes.

Ja ema! Milliste soojade sõnadega meenutab Liina Reiman teda veel paljude aastate möödudes! «Minu meelest oli mu ema imeline olend. Ta oli väike kõhn naine. Tema juuksed olid tumedad ja silmad suured ning sügavsinised. Pilk oli alati kuskil kaugel, nagu äraolev... Unistaja ja romantiline oli ta... Tal oli ka kunstniku kalduvusi. Tal oli hea lauluhääl, alt. Ta laulis, ta näitles, ta luuletas, ja tal oli ka lavastajaoskusi.»

TÜTARLAPS UNISTAB TEATRIST.

Sellises perekonnas kasvas lastes janu ilu, looduse ja raamatute järele. Jalutuskäigud kevadisse metsa, kodused kontserdid, esimesed teatrielamused — need olid sündmused, mida ka aastad ei suutnud kustutada Liina Reimani mälestustest: «Ühel vana-aasta õhtul võeti mindki karskusseltsi majja kaasa... Äkki juhtus midagi kummalist. Imelik kellahelin kõlas, suur riie teises seinas läks lahti kahele poole, eesriie avanes. Üks vanamees rääkis midagi mõmisedes ja komberdas üle näitelava. See on vana aasta, seletas ema. Siis astus sisse kaunis noormees ja rääkis midagi rõõmsalt ja suure innuga. See on uus aasta, seletas ema jälle. Mina olin kui säraküünal ema süles... Keesin kui aurukatel, olin valmis lendu tõusma. See oli imeline, imeiline!... See on siis näitemäng.»

Ja väikese tüdruku südames tärkas unistus: kui ka mina saaksin, kui ka mina võiksin! Näitlejaks! Lavale!

1908. a. oli Valga linna kultuurielus suursündmus. Siin viibisid külalisetendustel Tartu «Vanemuine» ja Tallinna «Estonia». «Vanemuine», kes esines esimesena, mängis G. Hauptmanni «Ephraimi tütart». Peaosas oli Anna Altleis, kelle mustlaspoissi armunud talutüdruk sädeles kui teemant. Liina Põlde oli võlutud.

Soov saada näitlejaks aina küpses, omandas juba konkreet- sed kontuurid: «Vanemuisesse!» Kaasas ema parimad soovid, sõitis Liina Põlde Tartusse, et pääseda «Vanemuise» direktori ja näitejuhi Karl Menningu jutule.

Kuigi ettevalmistatud palade esitusviis jäi Menningule vastu võetamatuks, märkas kogenud silm peidus oleva talendi algeid. Peagi saabus Menningult kiri, milles ta kutsus Liina Põldet Tartusse. Väike Põlde otse lendas sinna. See oli aastal 1910.

TEATRISSE!

«Vanemuises» algasid proovid V. Sardou' ja E. de Najaci komöödiaga «Lähme lahku». Toatüdruk Josepha osa nimetatud lavastuses sai Liina Põlde esimeseks rolliks teatris. Järgnesid uued ülesanded. Liina Põlde töötas linnutiivul. Ta alustas oma teatriteed nagu paljud teisedki teatrivaimustusest põlevad noored — ilma palgata. Kuid juba oktoobrikuus toimunud näitemängu toimkonna koosolekul otsustati talle iga kuu 10 rubla palka maksta, 31. jaanuaril tõsteti tema kuupalka 15 rublani. Sama, 1911. aasta 8. aprillil otsustati sõlmida Liina Põldega leping 20-rublase kuupalgaga.

«Vanemuises» sai Liina Põlde esimesed teadmised töötamiseks osaga, lavalises liikumises, diktsioonis. Noor näitleja võis juba teadlikult asuda tööle enese kallal, kuid ta oleks veelgi vajanud nii tugeva näitejuhi, nagu seda oli Karl Menning, abistavat kätt. Liina Põlde ja Karl Menningu koostööle aga tegi lõpu kummaline juhus 1912. a. kevadel: keeldunud vastu võtmast ühe üliõpilase abiellumissetepanekut, oli noor näitlejanna tahtmatult viimase enesetapmise põhjustajaks. Oma memuaarides «Sinilindu püüdmas» kommenteerib Eduard Türk seda järgmiselt: «See traagiline sündmus tekitas väikekodanlikus Tartus tohutu suurt kõmu. Kogu meie naispere peale näidati näpuga. Et seda suurt tolmukeerutamist lõpetada, vallandas Menning Liina Reimani. See oli ka ainuke juhus, kus Menning väikekodanlikule maitsele ja moraalitsemisele järele andis. Sellega aga pidurdas ta mitu aastat Liina Reimani arengut.»

See oli esimene sünge päev Liina Reimani näitlejateel.

PÄRNU «ENDLAS».

«Vanemuise» ukсед olid sulgunud. Mis saab edasi? Liina Põlde kirjutas 12. mail 1912. a. «Endla» näitejuhile Aleksander Teetsovile ja palus end võtta «Endla» näitlejaks. Teetsov oli «Vanemuise» päevil Liina Põlde kolleeg, ta tundis noore näit-

leja võimeid. Peagi saabus Valka jaatav vastus. Uuesti teatrisse! Uuesti armastatud tööle!

Kuid õhkkond Pärnu teatris oli hoopis erinev Tartu omast. Kui «Vanemuise» seltsi juhtis intelligents, siis «Endla» seltsi eesotsas seisis rahatuusad, kes suhtusid teatrisse kui väikekodanlikku klubisse. Publiku huvidering määras ka repertuaari — kerged komöödiad ja laulumängud. Nõuti aina uusi ja uusi esietendusi. Näitejuht ja näitlejad elasid tööhulga suuruse, mitte aga töö kvaliteedi tähe all. Seejuures oli ka teatri juht Teetsov ise näitleja. Näitejuhina noort lavajõudu juhendada — selleks puudusid tal kogemused. Liina Põlde, nüüd juba Reimani (ta abiellus «Endla» näitleja August Reimaniga) loodud lavakujusid saatis stampilangemise oht.

Pööre «Endla» teatri elus toimus 1914. a. sügisel. Näitejuhi kohale asus Karl Jungholz — väsimatu, tõsine ja oma kunsti armastav teatrimees. Alanud Esimene maailmasõda muutis olukorra teatris komplitseerituks. «Endla» seltsi juhatus loobus teatri majandusliku külje eest vastutamast. Näitlejaile öeldi lepingud üles. Ainult maja andis selts teatrile tasuta kasutada. Karl Jungholz ja paljud näitlejad, nende seas ka Liina Reiman, otsustasid tööd jätkata omal riisikol.

Muutus teatri mängukava. Ibsen, Sudermann, Björnson, Hauptmann, Dumas, Heijermans, Koidula jt. tõrjusid kergesisulise repertuaari kõrvale.

Järgnes huvitav periood Liina Reimani lavabiograafias. Niiivitaride asemele astusid traagilise saatusega naised Jaqueline Fleuriot (A. Bissoni «Tundmatu naisterahvas»), Magda (H. Sudermanni «Kodu»), Elga (G. Hauptmanni «Elga»), Nora (H. Ibseni «Nora»).

Kuid sõjapäevad polnud sobivad selliseks tõsiseks pöördeks: teatripublik ihkas teatrist ikkagi vaid lõbu. Jungholzi tõsine, kunstipüüdlik repertuaar suutis kindlustada igale lavastusele ainult paar etendust. Ja siis otsustas Jungholz Pärnu ükskõikse teatripublikuga teha viimase katse. Kutseks teatrisse pidi saama Ibseni «Nora» lavastus. Näitlejad asusid palavikuliselt tööle. Nimiosas Liina Reiman. «Nora» pidi saama teda vääriva lavastuse — ja saigi. Aga publik? Esietendusel oli ainult 1/4 saali. «Ei!» müristas Jungholz. ««Norat» ei mängita!» Ja «Norat» ei mängitudki! Raske oli sellises olukorras teenida Melpomenet, ja sellepärast, kui Jungholzi 1915. a. sügisel kutsuti «Estoniasse», lahkusid koos temaga «Endlast» veel Anna Tamm, Liina Reiman, Kristjan Hansen, Robert Rood.

TÖÖ «ESTONIAS» (1915—1917).

Tallinnas korrati mitmeid juba «Endlas» ettevalmistatud lavastusi, nagu Chr. Rutoffi «Kivi» ja A. Needra «Maa». Kuid Liina Reiman tundis end uues kohas ebamugavalt, kuidagi abituna. Selleks oli mitmesuguseid põhjusi. «Estonia» lavastusi iseloomustas romantiline suund, ere teatraalsus. Noorele, veel lõplikult väljakujunemata näitlejale, kes oli «Vanemuises» Menningu juhtimisel omandanud rangelt elulähedase mängustiili alused, valmistas see erinevus tõsiseid raskusi. L. Reimani arengut takistas «Estonias» ka kolleegide mitte just eriti hea suhtumine uude kaasnäitlejasse. Ilmselt olid selle põhjuseks heatahtlikud arvustused Liina Reimani aadressil «Päevalehes», kus Karl Menning pärast «Vanemuisest» lahkumist tegutses teatriarvustajana. Kuna Menningu kriitika «Estonia» lavastuste kohta oli üldiselt materdav, siis nähti Liina Reimani kiitmisel tunnustuse avaldamist ainult neile näitlejaile, kes olid oma kooli saanud tema käe all «Vanemuises». Mõnevõrra mõjutas kolleegide suhtumist Liina Reimani ka tema isiklik elu. Moraalijüngrid leidsid teda selles patustanud olevat, et, läinud 1915. a. oma mehest lahku, ta alustas seaduse poolt kinnitamata kooselu «Estonia» teatri dirigendi Raimund Kulliga (mis kestis kuni viimase surmani 1942. a.). Ja 1917. a. mais, kui Liina Reiman viibis oma vanemate juures Valgas, avaldati «Tallinna Teatajas» sõnum: «Nagu kuuleme, on «Estonia» teatri juhatus kaheksale nooremale näitlejale ja kooriliikmele teatanud, et neid eeltuleva hooaja tegelaste nimekirja ülesse ei võeta. Lahkujate hulgas on muuseas ka pr. M. Altermann, pr. L. Reinan-Põlde, R. Rood jne.» («Tallinna Teataja», 1917, nr. 107.)

Vallandamise põhjuseks toodi eelarve vähenemine, kuid veel samas ajalehenumbris teatati «Estonia» juhatuse kavatsusest «näiteseltskonda uute jõududega täiendada».

Oli saabunud teine sünge päev Liina Reimani näitlejateel. Raskusi süvendas veel ilmsikstulnud kopsuhaigus.

DRAAMATEATRIS.

Rohkem kui aasta oli Liina Reiman teatrist eemal. Tervis oli jälle korras, süda ihkas armastatud tööd. Ühel 1918. a. sügispäeval paluti teda uuesti teatrisse.

Algas Draamateatri ajajärk, mis kestis peaaegu seitse aastat. Lõppesid õpilasaastad ja algasid küpse kunstniku loomingu-

aastad. Puhkes õitsele Liina Reimani talent. 1920. a. sügisel asus teatris näitejuhina tööle Nõukogude Venemaalt opteerunud Paul Sepp, kes arendas Liina Reimanis traagilist joont kuni klassikaliste kangelannaosadeni. Paul Sepa lavastajaportfell sisaldas mitmeid huvitavaid teoseid ja teadmisi Stanislavski töömeetodeist. Esimesena hakkas ta lavastama I. Surgutševi näidendit «Sügiseviivulid». Liina Reimanile meenus 1916. a. sügis Moskvast, Kunstiteater, kus tal õnnestus näha seda näidendit. Seal esines Varvara Vassiljevna osas Olga Knipper-Tšehhova, nüüd ootas see osa teda. Algasid proovid. P. Sepp püüdis oma lavastuses tabada Kunstiteatri mängulaadi ja meeoleolu. Näitlejad tulid temaga õhinal kaasa.

Jälle kandsid Liina Reimanit tiivad, sest kaenas oli uus osaraamat: L. Andrejevi «Inimese elu». Näidend oli talle tuttav 1910. a. Tartus nähtud Komissarževskaja teatri etendusest, mida saatsid pidevalt üliõpilaste tormilised ovatsioonid.

«Inimese elu» esietendus 15. aprillil 1921. a. Peaosi täitsid P. Pinna (Inimene) ja Liina Reiman (Inimese naine). See kujunes hooaja suurimaks ja õnnestunumaks lavastuseks.

Iga uus hooaeg tõi kaasa raskemaid, üha vastutusrikkamaid ülesandeid.

Esimene antiiktragöödia L. Reimani repertuaaris — Sophoklese «Kuningas Oidipus». Kiitust pälvisid nii Paul Sepa lavastajatöö, Liina Reimani Jokaste kui ka Eduard Türgi Oidipus.

Ja oligi möödunud kümme aastat laval. Selle töö krooniks sai «Orléans'i neitsi». Jeanne d'Arc veetles ja vaimustas. Kuidas leida osa tuuma? Siin aitas Liina Reimanit vene näitleja Jelizaveta Žihhareva, kes omakorda oli Orléans'i neitsi ette valmistanud kuulsa näitleja Maria Jermolova juures. Mälestustes meenutab Liina Reiman õppetunde Žihhareva juures: «Ta ainult istus ja jutustas. Jeanne'i kogu hing ja vaim väreles ta näos ja hääles. Selle Jeanne'i, kes tihti ükski, inimestest emal, istub tamme all, kes seal kuulab ja kuuleb hääli, taevasi hääli tamme okste kohinas. Need hääled manitsevad teda ehtima end kiivriga, haarama mõõga, juhtima prantslased võidule oma vaenlase üle, vabastama maa ja viima kuninga kroonimisele...

Seda kõike jutustas tema, Žihhareva, siin elavalt. Siis jutustas ta mulle ka tähtsaima asja, selle, kuidas on võimalik vältida paatose ja tühjuse hädaohtu jumalagajätumonoloogi esitamisel.

See oli maailma lihtsaim vahend ja viis: näha jumalagajäetavat objekti; vaadata seda ja puudutada seda või neid, nagu puid, põõsaid, maad, kõike, mida jumalaga jätakse.»

Võti Jeanne'i mängimiseks oli leitud. P. Sepp kandis hoolt selle eest, et üleminek karjasest sangariks sünniks sisemise küpsemise teel. Rohkem kui ühegi teise lavastuse puhul rääkisid siin etenduse õnnestumisele kaasa Aleksander Tuurandi «arkaadstiilis» dekoratsioonid, Adolf Vedro muusika ja Olga Oboljaninova-Krümmeri kostüümid.

Schilleri «Orléans'i neitsi» esietendus oli 1923. a. 2. veebruaril. «Ja siis, viie tunni järel, lõppesid võitlused, Prantsusmaa sai võidu, Johanna hing lendas õndsate kõrguste poole. Igavese une sügav vaikus laskus näitelavale, see mähkis oma ringi ka kogu teatrisaali, kõik tundsid nüüd hingavat samas taktis.

Eesriie langes.

Ma ei saanud veel millestki muust aru, kui et olen Johannale tühjendanud kogu oma hinge ja kogu oma vaimu. Mis see tähendas? Äkitselt puhkes teatrisaalis, draama kombe vastu, aplaus. Eesriie avanes. Hämmastunult kogunesime tänama. Aplaus kestis edasi, edasi. Viimast korda käisin tänamas ilma parukata.

«Õneohhe.»

Üksmeelselt märkisid kõik arvustajad, et eriti jõuline ja mõjuv oli Liina Reiman heroilistel momentidel, kus ta kasutas õigesti oma tugevat häält. Erilist tähelepanu pöörati stseenile inglaste laagris, kus samba külge seotud Jeanne d'Arc jääb juhtunust hoolimata moraalselt võitjaks.

Liina Reimani Orléans'i neitsi ei ole mitte ainult näitleja enese, vaid ka eesti teatri üks paremaid osatäitjasi.

1923. a. sügishooaeg. Vangistatud kuninganna — peaosas Fr. Schilleri «Maria Stuartis». Maria Stuartit mängis Liina Reiman mitmes teatris ja mitmel ajal: Draamateatris 1923., Helsingi Rahvateatris 1934., «Estonias» ja Soomes Tampere teatris 1935. aastal. Maria Stuart oli Liina Reimanile eriti lähedane ja armas. Kuidas aga vormida osa? Näitleja ise meenutab oma mälestustes:

«Algusest peale võtsin käsile selle veetleva kuninganna tundevalgud ja fanaatilised protestid ebaõigluse ja vägivalla vastu, mida tal vangina oli tulnud kannatada. Need olid nii ehtsad ja võimsad, et iga sõna oli nagu määratud või sunnitud tungima kuulaja hinge sügavustesse... Kui kirjanik on Mariat idealiseerinud, siis mina näideldes idealiseerisin teda veelgi enam, nii nagu ma neil aastail muidki klassika kangelannasid idealiseerides näitlesin...»

Ka Maria Stuart Liina Reimani kehatustes läks näitleja suur-saavutusena eesti teatri ajalukku.

Järgnesid uued osad, kuid teatritaevas pilvines nii Tartus kui ka Tallinnas.

Pärast Menningu lahkumist «Vanemuisest» (1914. a.) algas teatri kunstiline allakäik. Tartu teatripubliku põhiosa moodustanud väikekodanluse survele, kes tahtis «Vanemuist» näha aja-viiteteatrina, hakkas selle repertuaari üha kindlamalt juurduma «kesine naljamäng, veider operett ja sisutu jant» (J. Kärner).

Samal ajal kui «Vanemuise» uus juhtkond jätkas sõnalavastustes Menningu laadi mehaanilist kopeerimist, iseloomustasid Tallinna Draamateatrit pidevad loomungulised otsingud. Siinsete lavastajate töös oli sugemeid realismist ja romantismist, impressionismist ja ekspressionismist. Kuid ka sellel teatril tuli võidelda raskustega. Teatri sissetulekud kulusid maja üüri maksmiseks Saksa Teatri Seltsile, kelle ruumides teater töötas. Et hoida «Vanemuist» hukkumast, likvideeriti Tallinnas Draamateater ja näitlejad toodi üle Tartusse. Orvuke Draamateater pandi paari lonkava vanamehe «Vanemuisega».

Algas Liina Reimani

II TÖÖPERIOOD «VANEMUISES» (1925—1933).

Tartu teatrielu elavnes. August Kitzberg kirjutas: «Ei saa parata, ajab sule kätte võtma ja kinnitama: «Vanemuise» ja Draamateatri ühinemine on meie Tartu teatrielule ikka tõesti värsket verd juurde toonud.» («Postimees» 1925, nr. 33.)

Paul Sepa rahutu otsijanatuur üllatab E. Tollerit «Hinckemanni» lavastuses (1925. a.). Lavastus oli realismi ja ekspressionismi oskuslik süntees ja saavutas esimestel etendustel suure menu. Hiljem saal tühjenes, tükk langes repertuaarist välja. Kergete, tühiste näidendite ja operettide austajad süüdistasid lavastajat teatri pankrottiajamises. Paul Sepp vallandati. Oli toodud esimene ohver opereti ja draama vahelises võitluses. Koos sellega lõppes ka Liina Reimani viljakas koostööperiood andeka näitejuhiga.

1925. a. sügishooajal asus «Vanemuise» näitejuhipulti Volde-mar Mettus. Hooaeg avati B. Shaw' «Püha Johannaga». Johanna osa kandis Liina Reiman. Niisiis, jälle kohtumine Jeanne d'Arciga. Kuid mitte Schilleri Orléans'i neitsi kordamine. Viimane tegutseb ja võitleb tunnete ajal, Shaw' Johannat juhib ja

tõstab keskkonnast kõrgemale terav mõistus. Uus ja endisest erinev oli näitlejatori poolt valitud mask, uus ja erinev tunnete-skaala, nagu on erinevad mõlema suure kirjaniku kangelannad.

Liina Reiman sai Schilleri tõlgitsemisel uuesti oma võimeid kasutada 1926. a. sügishooajal «Messiina pruudis», mis aasta hiljem oli kavas ka teatri külaskäigul Tallinnas. Liina Reimani Isabella ei kutsunud seekord sooje kiidusõnu esile mitte üksnes Tallinna kriitikute kirjutistes, ka Soome Rahvusteatri tolle-aegne direktor Eino Kalima, kes viibis etendusel, kasutas Liina Reimani töö hindamisel ainult superlatiive. Samas tegi ta L. Reimanile ettepaneku külalissetendusteks Soomes.

Aastatel 1926—1929 esines Liina Reiman külalisena ka «Estonias». 1927. a. esietendus seal Grillparzeri «Sappho» Liina Reimaniga nimiosas. Ka külalissetendused Soome Rahvusteattris Helsingis 1928. a. 22. ja 24. veebruaril tõid talle teenitud kiituse, tema talent leidis väärilist hindamist. «Liina Reimanil on kõik suure ande paremused. Ta hääl on haruldaselt ilmekas ja võnkumisastmestik õrnast, hingelisest sosinast metalse fortissimo imeteldavalt täiuslik, peaaegu niisama jõuliselt-hingeliselt väljendusvõimeline kui tehniliselt virtuooslik. Ja sellele vastab täielikult kunstniku lavakuju intelligentne tabamisvõime, mis kasvab sisemise jõurikka elamuse lopsakalt pinnalt. Ta elab osa iga ergukiuga, iga veretilgaga, kogu südame ja olemusega,» kirjutas ajaleht. («Uusi Suomi», 1928, nr. 45.)

1929. a. lõpetas Liina Reiman oma esinemised külalisena «Estonias» Grillparzeri «Medeaga». «Estonia» otsis kaua lavateost, kus võiks osa anda Liina Reimanile. Lõpuks pöörduti näitleja enese poole, kelle soovitusel võetigi näidend kavva. Hooaja lõpul toimus kiiruga ettevalmistatud esietendus, mis ei saavutanud erilist menu. Kohe rutati järeldama, et klassikaline repertuaar polevat kaasaja teatriküllastaja jaoks, samuti nagu «Estonia» direktsiooni arvates polnud Liina Reimani kunst tolle-aegse teatriküllastaja jaoks.

«Vanemuise» ühinemine Draamateatriga tõi vaid lühikeseks ajaks elevust. 1929. a. avaldasid intelligentsi esindajad «Postimehes» (nr. 104) märgukirja olukorra kohta teatris. Selles kirjas oli muuhulgas mainitud: ««Vanemuise» teatri nii aineeline kui kunstiline seisukord näitab viimaste aastate kestel langevat tendentsi. Teatri juhtimise on koondanud oma kätte niisugused ringkonnad, millele «Vanemuine» näikse olevat muuks kui kunstitempliks. Hoolitsetakse ennekõike opereti eest. Operetinäitlejad saavad isegi rohkem palka kui draamatrupi omad,

rääkimata lavastustest, kus opereti kulud võivad olla mitmekümnekordselt kallimad, kui seda on kokkuhoid draama alal...

Peaks «Vanemuise» teatri ümber kujunenud ebanormaalne olukord jätkuma, siis kerkib küll paratamatult päevakorda ülikoolilinna uue kunstipüüdelise draamateatri asutamine.» Allakirjutanute hulgas olid Johannes Semper, Elo ja Friedebert Tuglas, Aino ja Gustav Suits, Juhan Sütiste, Oskar Urgart, August Vaga, Peet Vallak, Jaan Vahtra, Juhan Pütsep.

Kujunenud situatsioonist hoolimata ei lubanud Liina Reiman endale mingeid hinnaalandusi töös. Arvustus kasutas tema osatäitmisel analüüsides ikka ülivõrdeid. Toogem siin neist mõned väljavõtted.

Tammaru perenaine A. Kitzbergi «Libahundis». «L. Reimani kaudu pääses iseenesest kõrvaline perenaise kuju täieväärsele mõjule, mis tuli teosele ainult kasuks.» («Postimees», 1929, nr. 275.)

Leedi Macbeth W. Shakespeare'i «Macbeth'is». «Pr. Reiman sai talle omase traagilise tooni täieliselt vallandada lady Macbethi käepesemise stseenis, mis kahtlemata mõjub sügavaltliigutavalt.» («Päevaleht», 1930, nr. 38.)

Berta Ch. Dickensi «Kilk koldel». «Liina Reiman esines eelmise tegelase (mängukannide meistri Kaleb Plummeri) pimedatütre Berta osas. Kõigepealt polnud see osa näitlejannale kuigi palju võimaldav, kuid selline näitlejanna, nagu on seda kahtlemata Liina Reiman, oskab ja suudab tuua igasse osasse nii palju haaravust ja südamlikkust, et muudab vastuvõetavaks iga osa.» («Kaja» 1930, nr. 82.)

Aga kuidas suhtus Liina Reimanisse «Vanemuise» teatri juhatus? Liina Reimanit nagu paljusid teisigi draamanäitlejaid hakkas ähvardama vallandamisohu. Teatri juhatus oli 1930. a. kevadel lepingut sõlmides kõhkleva positsioonil, publik aga vaimustus sügisel Liina Reimani Mirele Efroset. Mirele Efros J. Gordini samanimelises näidendis — see on sügavalt kannatava ema ja naise kehastus. Tuues end oma lastele ohvriks, säilitab Mirele Efros oma uhke isikliku mina. Ja Liina Reiman andis selle naise hingelised kannatused nii sügava arusaamise ja läbitunnetamisega, et sellest vormus monumentaalne kuju.

Ohk «Vanemuises» aga muutus aina raskemaks ja raskemaks. Võitlus opereti ja draama vahel tõi kaasa surutud, tööd halvava meeoleolu. Liina Reiman kurtis, et olukord on muutunud selliseks, kus ta peab häbenema, et on mänginud Orléans'i

neitsit, Maria Stuartit, leedi Macbethi, Sapphot, Medead, sest see ollagi teatri ära rikkunud ja hukatusse viinud!

1932/33. a. hooajal mängis Liina Reiman veel nimiosa H. Vuolijoe «Koidulas».

Ja siis saabus Liina Reimani kolmas sünge päev teatriteel.

1933. a. mais sõlmiti «Vanemuises» jällegi lepinguid järgmiseks hooajaks. Kui Liina Reiman läks direktor A. Gailiti jutule, teatas viimane, et «Vanemuine» on otsustanud järgmiseks hooajaks temaga lepingut mitte sõlmida. Nii siis jäeti eesti andekaim näitleja kodumaa teatri ukse taha.

ÕPPEREISIDEL VÄLISMAAL

Pingerikas teatritöös olid õppereisid tõeliseks vahelduseks. 1922. a. anti kunstirahvale esimesed stipendiumid õppereisideks välismaale. Liina Reimani, kes oli üks neist õnnelikust, viis teekond Saksamaale: Berliini, Müncheni, Dresdeni, Leipzigi, Oberammergausse. Ta imetles Konrad Veidti, Fritz Kortnerit, Käthe Dorschi, Maria Orskat, tõi kaasa sügava elamuse kuulsa Alexander Moissi ja Hedwig Wangeli osatäitmistest Ibseni «Kummitustes».

Seni olid arvustajad Liina Reimanile ette heitnud puudusi diktsioonis. Nüüd seadis ta endale ülesandeks jälgida saksa näitlejate kõnetehnikat, ja edusammud ei jäänud tulemata. Kuid alati edasipüüdva näitlejana ei leidnud Liina Reiman veel põhjust rahuloluks. 1925. a., reisil Berliini, Viini, Pariisi ja Londonisse, peatus ta pikemat aega Berliinis. Jälle kõne- ja häälendamistehnika tunnid, neile lisaks veel osade analüüsi õppimine. Õpetajaks oli Hermine Körner.

1928. a. viibis Liina Reiman eesti näitlejate delegatsiooni liikmena Moskva Kunstiteatri 30. juubeli pidustustel. Nii tookordsed kui ka juba 1916. a. ja veel 1935. a. nähtud Moskva Kunstiteatri etendused tegid Liina Reimanist Stanislavski kirgliku austaja, ja mitte üksnes austaja, vaid ka õpilase ja oma õpetaja ideede propageerija. «Kui lugeda tema raamatut «Minu elu kunstis», siis paneb see kõige suurema süvenemise ja vaimustuse peale vaatamata mõnikord päris jahmuma. Ta on ennast säästmata avameelne selles: tema töö, tema otsimised, juurdlused, analüüsid ja elavast elust võetud tõesed, mis on oma pisiasjades nii äärmuseni viidud, panevad minutaolise teatrihullu sellisesse vasikavaimustusse, et ahmid iga tema mõtet ja tõe kui kullatera,» kirjutas L. Reiman.

1932. a. esines Liina Reiman teist korda Sapphona Soomes, seekord Tampere teatris. Teatri juht Eino Salmelainen, kes järgmisel hooajal tahtis oma teatris lavale tuua «Maria Stuarti», otsustas 1933. a. märtsis Liina Reimani peaosa mängima kut-suda. Näitlejale oli see suureks kergenduseks. «Teatrinõunik Eino Salmelainen on see soome teatridirektor ja näitejuht, kes kõige enam ja kõige sügavamini on mõjutanud mu tööd ja karjääri Soomes, ja mu näitlejaarengut üldse,» kirjutas Liina Reiman.

Seekordne esinemine erines eelmistest külalisetendustest selle poolest, et nüüd tuli Liina Reimanil oma osa mängida juba teatri korralise näitlejana, kuid seda tuli teha eesti keeles. Töö Salmelaisega aitas Liina Reimanil muuta Maria Stuarti elava-maks, sügavamaks, vallandades aastate jooksul alateadvuses peidus olnud tundevarjundid. Algasid proovid teatris ja koos nendega ka raskused. Soome teatrites kasutati väga kaua teksti-raamatuid. Need jäeti kõrvale alles proovide lõppjärgus. «... Et neil kergem oleks minuga kontakti saada, olen katsunud proo-videl anda tõelisi tundeid ja elamusi. Seda tegin ma poolteist nädalat hommikust õhtuni, kuni oma ehmatuses hakkasin märkama, et muutun mehaaniliseks ja vastukõla ei saa... Ja kuna mina räägin oma eesti keelt hommikust õhtuni ja nemad soome keelt, siis tuligi see, et paaril proovil olin päris mee-leheitel. Tundus, et on ainult rutiin — ja muu elamus hakkab nagu tuimaks minema,» kirjutas näitleja R. Kullile. Esietendus 1. septembril läks siiski enam-vähem korralikult, 3. vaatus isegi hästi. Langus tuli viimases vaatuses. Teatri külalisetendus Hämeenlinnas, mis oli «Maria Stuarti» teine etendus, oli näit-leja arvates parim. Ajalehed olid täis lavastust kiitvaid arvus-tusi. 4. septembril 1933. a. kirjutas «Aamulehti»: «Liina Reimani käes moodustub osast kirkas teemant, mille tahkudest heiastub valgus üha uute ja imeliste kiirtena — nendes kolmes vaatuses ta ilmutab suure kunstniku laia amplituudi ja loob naisekuju, mis saab kaua meeles püsima. Näidendi rohked dramaatilised efektid, samaaegselt mõjuvad ja ohtlikud, teostab ta rikka transiga — midagi teatraalset ei ole märgata selles vahenditult tuikavas tõlgenduses.»

Kuid ka Soomes vahelduvad päikeselised ja pilvised päevad. 10. oktoobril 1933. a. kirjutas Liina Reiman, et jäi ära Tampere teatri külalisetendus Turus, kus keelduti andmast teatrihoonet

välismaalasest näitlejale esinemiseks. Kui Liina Reiman esines vaid paaril külalisetendusel, sai ta südamliku ja heatahtliku vastuvõtu osaliseks. Nüüd aga, kus ta oli teatrikollektiivi liige, tundis ta endasse suhtumises väga valusat kõrvaltoonit: kunst on küll suur, aga tuleb soome näitlejailt leiba ära võtma!

Pärast «Maria Stuartit» otsustaski Liina Reiman, et kui ta üldse veel pakkumisi vastu võtab, siis hakkab mängima soome keeles. 1934. a. jaanuaris oli M. Lengyeli «Antonia» esietendus Tampere teatris. Vastupidiselt Liina Reimani senisele ampluaale oli seekordne lavastus komöödia. Anda sädelevat komöödiat, ja veel soome keeles! Kui palju pingutusi, tööd ja veel kord tööd! Selle viljana valmis särav ja hiilgav Antonia. Märkides õnnestunud osatäitmist, ütlesid arvustused otse välja, et millal küll soome näitlejad hakkavad rääkima nii ilusat soome keelt. Liina Reimani keelepiiride ületamisest annab tunnistust ka järgmine lavastus, puhtsoomelik, arhailise keelega G. Numersi «Elina surm». Liina Reimani kangelane erines soome teatri traditsioonilisest Kirsti Flemingust. Erinevalt soome näitlejaist, kes rõhutasid selle naise külma, säravat välimust ning deemonlikkust, oli Liina Reimani Kirsti Fleming naine, kes uhkuses ja võimulgi olles oli esmajoones armastaja, tuues seega oma kangelase vaatajale inimlikult lähedale.

SUURVÕIDUD KODUMAA TEATRIS.

1930-ndail aastail elavnevad vahepeal suikunud Eesti—Soome teatrisuhted. Lisaks L. Reimani esinemistele Soomes tutvustab eesti teatrikunsti seal ka Draamastuudio teater 1935. a. Aasta hiljem asus Eino Salmelainen «Estonias» lavastama H. Vuolijoe «Niskamäe naise». Liina Reiman võis oma lavakujude galeriisse lisada veel ühe õnnestumise — vanaperenaise. See oli kahtlemata Liina Reimani populaarseim osa. Selles oli parajal määral nii vanust, seemist jõudu, väarikust, traditsioonide austamist kui ka tervet arusaamist inimestevahelistest suhetest. Kuju õnnestumisele aitasid kindlasti kaasa soome külas veedetud puhkusesuved.

«Estonia» teatri külalisetendustel Helsingis 1937. a. vaimustusid ka soomlased Liina Reimani vanaperenaisest.

Möödus kolm aastat, ja uuesti astus Liina Reiman Niskamäe vanaperenaisena üle «Estonia» lava, seekord «Niskamäe leivas».

Nagu Niskamäe vanaperenaist ei jäta maha mured, nii ei jäta need maha ka Liina Reimanit. 1938. a. veebruaris nõustus ta esinema «Estonias» D. Smithi komöödias «Esimene kevadpäev» väikeses, mittemidagiütlevas Muriel Westoni rollis. Ja seda kõike hirmu pärast, et teda võidakse Eesti Näitlejate Liidust välja heita, kui ta ei ole hooaja jooksul kordagi esinenud. Mitte olla Näitlejate Liidu liige — see tähendas kindlustamata vanaduspäevadeks — pensionist ilmajäämist.

1938. a. sügis tuli uue, omapärase, huvitava aga raske osaga — Čapeki «Emaga». Erinevus seni mängitud osadest tules juba näidendi kompositsioonist: see on ema vestlus oma surnud mehe ja poegadega. Kuid need ei ole tavalised vestlused, vaid tulised süüdistuskõned fašismi aadressil, mille ohvriks on langenud ka ema perekond. Liina Reimani mängu psühholoogiline külg oli võrratu oma valu suuruses, oli usutav tema poolt rõhutatud tunne, «et kui ema on andnud kellelegi elu, siis on temal ka õigusi selle elu üle».

AASTA NÕUKOGUDE TEATRIS.

Nõukogude võimu taaskehtestamine Eestis 1940. a. andis Liina Reimanile kindla, teda vääriva koha eesti teatris. Hooaeg «Estonias» tõi mitu suurvõitu. Juba kolmandat korda trükitakse «Libahundi» lavastuse kavalehele Liina Reimani nimi, seekord Tammaru generatsiooni vanima liikmena — vanaemana.

Hooaeg tõi kaasa kaks Gorki ema kuju — Vassa Železnova ja Pelageja Nilovna. Liina Reimani Vassa Železnova oli kogu oma sisemuse ja olemusega naine, kes mõistis hinnata kapitali tähtsust. Tema Vassa Železnova oli oma käitumises kuni jõhk-ruseni vägivaldne, halastamatu oma valitsemiskires, kuid kõi-gele sellele vaatamata siiski õrn ja hoolitsev ema.

Pelageja Nilovna — see on hoopis teisetahuline ema ja teist-sugused olid siin ka värvitoonid, mida näitleja kasutas. Liina Reimani ema oli lihtne, südamluk lesknaine, kes nähes oma poja ja selle sõprade karmi võitlust, saab ka ise aktiivseks võit-lejaks rahva õnne eest. Liina Reiman pani sellesse osasse kogu oma hinge.

VIIMANE LOOMISPERIOOD KODUMAAL.

1940/41. a. hooaeg jäi viimaseks suurte võitude hooajaks. Saksa fašistlik okupatsioon mõjus rusuvalt ka teatrielule. Liina Reiman esines vaid mõnes üksikus lavastuses, kordas mõnda varem mängitud osa, millest kerkis eriti esile Sappho.

Aastad on möödunud ja Liina Reiman on leidnud nüüd uue võtme selle kaju avamiseks. Varasemates lavastustes rõhutas ta Sappho noorust ja ilu, nüüd aga jõudis ta arusaamisele, et tema praegune, aastatelt vanem Sappho on õigem, sest miks muidu Phaon lahkub noorukese Melitta juurde.

SOOMES.

Raske aeg muutus veelgi raskemaks — 10. oktoobril 1942. a. suri Raimund Kull. Ja seepärast nõustus Liina Reiman 1944. a. algul Soome lahe põhjarannikule sõitma. Sinna kutsusid teda sõbrad, kes mõistsid ja tundsid ta hingelisi vapustusi.

Soomes jätkas Liina Reiman oma näitlejategevust. Veel kord tuli tal läbi töötada ema (K. Čapeki «Ema»), vanaema (A. Kitzbergi «Libahunt») ja Varvara (I. Surgutševi «Sügiseviulid») osa. Nüüd istus Liina Reiman sageli ka ise lavastajapuldi taha. Tema esimeseks lavastajatööks oli 1932. a. «Vanemuises» Z. Naikovska «Naiste maja». Aastatel 1949—1950 jagas ta Soome Teatrikoolis teadmisi ja oskusi Tšehhovi «Kajaka» ja Schilleri «Maria Stuarti» lavastamiseks. Liina Reimani näitlejatööd, eriti tema tööd osade analüüsimisel loetakse pöördeks soome teatris. Soome Teatriorganisatsiooni Keskliidu korraldusel läbi viidud 3-nädalastel suvekursustel (1947.—1951. a.) õpetas Liina Reiman Tšehhovi ja Kitzbergi näidendite põhjal soome näitlejatele tööd osaga. Sellesse perioodi kuulub ka L. Reimani ainus filmiosa soome filmis «Naise saatus».

Pärast seda, kui Liina Reiman 1952. a. Helsingis olümpiamängudel külmetas, halvenes ta tervis. Lavategevusest tuli loobuda. Meenus läbikäidud teatritee, üksteise järel kangastatud sündmused, inimesed, ja 1956. a. oli kaante vahel esimene mälestusteraamat — «Rambivalgus süttib», millele 1960. a. järgnes teine — «Lava võlus».

Liina Reimani kunst oli saanud soomlastele omaseks ja kaliks. 23. veebruaril 1953. a. korraldati Helsingi ülikooli aulas

L. Reimani auks kunstiõhtu. Hinnates Liina Reimani tööd soome teatrikunsti arendamisel, anti talle 2. juunil 1961. a. medal «Pro Finlandia».

Ja ikkagi, tähelepanust ja austusest hoolimata kiskus süda kodumaale. «Ma armastan oma kodumaad, ma igatsen sinna! See on tuline südame hääl — ehkki see võib kõlada paatosena ja ärritada paljusid, kes ei armasta oma kodumaad ja kes ei igatse sinna!» (L. Reimani kiri Paul Rummole 5. VIII 1956.)

Ja siis sulgus eesriie. 11. septembril 1961. a. kustus Liina Reimani elu rambivalgus. Meie suurnäitleja põrm leidis endale puhkepaiga Helsingi lähedal Honkanumme kalmistul, eemal kodumaast, kuhu ta igatses.

*

Liina Reiman oli sündinud kunstnikuks. Tema lavakujud olid monumentaalsed, pulbitsesid tunnetest ja mõtetest. Neid ise-loomustas osasse sügav sisseelamisvõime. Oma töös ei sallinud ta lõtvust ega pinnal libisemist. Tõelised tunded — selline oli ta eesmärk teatris. Aga need tunded olid visad tulema, nad tulid pikas ja pingerikkas töös. Ja tööd Liina Reiman ei põlannud, ta armastas seda. Liina Reimani lavakujude suuruse allikaks oli kindlasti ka ta hääl. Aastatepikkune töö selle kallal tasus end — näitleja võis peenelt nüansseerida teksti iga sõna.

Liina Reiman jääb meie teatri ajalukku kui talendi ja töö sümbol.

LIINA REIMANI OSATÄITMISED

Hooaeg 1909/10 («Vanemuine»)

Josepha (V. Sardou ja E. de Najac «Lähme lahku»), **Teine külaneiu** (A. Kitzberg «Tuulte pöörises»), **Martha** (O. Blumenthal ja G. Kadelburg «Suurlinna õhk»), **Peppi** (J. Nestroy «Loos nr. 7359»), **Liina Pääsuke** (Chr. Ney «Kosjakandidaat kimbatuses»), **Dora** (G. Wied « $2 \times 2 = 5$ »), **Leilinde** (G. Reuteri järgi A. Kitzberg «Kuri kuningatütar»), **Lisette** (Delacour ja A. N. Hennequin «Roodsad doominod»).

Hooaeg 1910/11 («Vanemuine»)

Miss Millicent Farey (Jerome K. Jerome «Miss Hobbs»), **Liisi** (L. Anzengruber «Ristitegijad»), **Liisa** (L. Anzengruber «Enesetapjapaar»), **Agnes Herbach** (E. Pohli ja H. Wilkeni järgi «Oma jalgel»), **Teenijatüdruk** (H. Sudermann «Jaanituli»), **Emmy** (G. Davis «Kosjapesa»), **Senaator Dürrkoppi proua** (M. Dreyer «Ravitsemisel»), **Elise** (V. Leon «Haritud inimesed»), **Gertrud** (E. Rose-now «Kassijaht»), **Effie** (L. Thoma «Kõlblus»), **Marie** (A. L'Arronge «Mu Leopold»), **Dina Dorf** (H. Ibsen «Seltskonna toed»), **Kristine Winkler** (C. Karlweis «Jäme särk»), **Esimene tüdruk** (L. Tolstoi «Pimeduse võim»), **Pr. Rüütel** (F. v. Schönthani ja G. Kadelburgi järgi «Kaks õnnelikku päeva ehk Suvemaja Elvas»), **Pr. Motes** (G. Hauptmann «Kobranahkne kasukas»), **Friederike** (A. Elz «Müller ja Miller»), **Luise** (A. L'Arronge «Kompanjon»), **Natalie** (R. Hahn «Heast perekonnast»), **Tipsi** (F. Pocci järgi A. Kitzberg «Nõiapill»), **Anna** (H. Wilkeni ja O. Justinuse järgi K. A. Hindrey «Nurgaste nutikad naised ehk Lauupeo kontvõõrad»), **Marietje** (H. Heijermans «Lootus õnnistuse peale»), **Roosi** (L. Anzengruber «Ristitegijad»), **Luise** (G. Hirschfeld «Emand»), **Elly** (W. Wolters «Kus ta oli»), **Elsa Rehberg** (M. Dreyer «Unenäod»), **Tüdruk** (Benière «Kuldkalakesed»), **Agathe** (B. Björnson «Üle jõu»).

Hooaeg 1911/12 («Vanemuine»)

Rahel (B. Björnson «Üle jõu I»), Annie (H. H. Davies «Meie Käte»), Tüdruk (Fr. Hebbel «Maria Magdalena»), Proua von Brionne (V. Sardou ja E. de Najac «Lähme lahku»), Josephine (V. Leon «Haritud inimesed»), Marthe von Crusolles (V. Sardou «Viimne kiri»), Ludmilla (G. von Moser «Aastapidu»), Martha (W. Wolters «Pulmareis»), Ella (F. Stahl «Tilli»), Euphrosine (G. Raeder «Robert ja Bertram»), Marina (L. Tolstoi «Pimeduse võim»), Helene (G. Philipp «Kibuvitsa tee»), Gertrud Brokelmann (M. Dreyer «Proovikandidaat»), Laura (J. Nestroy «Loos nr. 7359»), Näkineid (Fr. Woenigi järgi A. Kitzberg «Mis kuuskede haldjad sosistavad»), Antoinette (E. Pailleron «Sütitav säde»), Emma (A. L'Arronge «Mu Leopold»), Klaara (E. Stiegmann «Hommikust, härra Fischer!»), Mikatsi noorik (A. Kitzberg «Kaval-Ants ja Vanapagan»).

Hooaeg 1912/13 («Endla»)*

Vabrikandi proua (W. Wolters «Kus ta oli?»), Marie (H. Sudermann «Kivi kivide hulgas»), Sõbranna (B. Björnson «Noorpaar»), ... (G. Kadelburg «Tume täpp»), ... (J. Nestroy «Loos nr. 7359»), ... (G. Davis «Kosjapesa»), ... (L. Anzengruber «Südameuss»), Hedwig (L. Weber «Ninatark»), Halastajaõde (H. Heijermans «Hingede päev») ... (Benière «Kuldkalakesed»), ... (A. Schütz, E. Siegwart «Önnis härra isa»), ... (O. Ernst «Kasvataja Flachsmann»), ... (D. Kalisch, G. Moser «Kassikütid»), ... (M. Dreyer «Vanaema»), ... (O. Luts «Pärijad»), ... (P. Jakobson «Vanad ja noored»).

Hooaeg 1913/14 («Endla»)*

Laura (H. Sudermann «Liblikate lahing»), Sophie (W. Schneidt-Bonn «Emake maantee»), Lydia Årak (O. Lutsu «Paunvere»), Lizzie Roberts (R. Johanson Joung «Kuidas meest saab»), ... (L. Thoma «Kõiblus»), Amalie (J. Magnusson ja P. Sarauv «Kuulus surnu»), Klara (H. Fischer, J. Jarno «Rongaisa»), Betty (W. Mejo «Kolmanda korra peal»), Maali (W. Bilibin «Vaitolemine»), Signe (B. Björnson «Pankrott»), Marie Zelber (F. Langmann «Bartel Turaser»), Gert-rud (F. v. Schönthani ja G. Kadelburgi järgi A. Simm «Kaks õnnelikku päeva»), Anna (R. Misch «Vaene, aga aus»), Ellen (G. Philipp «Kibuvitsatee»), Clementine (H. Heijermans «Lootus õnnistuse peale»), ... (G. Hauptmann «Hannele taevaminek»), ... (J. Orgussaar «Teder mulle, suled sulle»), ... (J. Nestroy

* Teatri arhiivi puuduliku säilimise tõttu ei ole õnnestunud kindlaks teha mõnede osade nimetusi. Sel puhul on kasutatud punktiiri.

«Kahekordne mõrtsukatöö»), ... (F. ja P. Schönthan «Sabiini naiste röövimine»),
... (O. Walther, R. Stein «Preili doktor»), ... (G. Moser «Aastapidu»), ...
(W. Jacoby «Kui onu hullumajas käis»), ... (A. Schnitzler «Peigmees»), ...
(H. H. Davies «Meie Käte»), **Natalie** (Hauptner «Laulja linnuke»).

Hooaeg 1914/15 («Endla»)*

Helene (B. Björnson «Kui noored viinapuud õitsevad»), **Eeva Marland** (Ed. Vilde «Tabamata ime»), **Prudence** (A. Dumas «Kameeliadaam»), **Maria Helliik** (A. Needra «Maa»), **Juta** (A. Jürgenstein «Juta»), **Nora** (H. Ibsen «Nora»), **Magda** (H. Sudermann «Kodu»), **Anette Vahtrik** (Chr. Rutoff «Kivi»), **Eleonore** (M. Lengyel «Taifuun»), **Elga** (G. Hauptmann «Elga»), **Antonida** (M. Glinka ooperi järgi «Elu tsaari eest»), **Jaqueline** (A. Bisson «Tundmatu naine»), **Klaara** («Vana arm ei roosteta»), ... («Kunstnikkude elu»), ... (W. Jacoby «Kullakoobas»), **Miina** (L. Koidula «Saaremaa onupoeg»), ... (J. Orgussaar «Teder mulle, suled sulle»), ... (Dinter, «Tollirevident»), ... (A. Kitzberg «Püve talus»), **Loona Hessel** (H. Ibsen «Seltskonna toed»).

Hooaeg 1915/16 («Estonia»)

Anette Vahtrik (Chr. Rutoff «Kivi»), **Daniela Krollmann** (G. Okonkovski «Kosjaturg»), **Printsess Elise** (V. Sardou «Madame Sans-Géne»), **Lidia Nikolajevna Privalova** (F. N. Falkovski «Elu ehitajad»), **Maria Helliik** (A. Needra «Maa»), **Betty Jörgensen** (C. Jakoby «Jörgenseni pärandus»), **Otilie Valdmann** (Kraatz ja Hoffmann «Niisugune vigurivänt»), **Tiina** (A. Kitzbergi «Libahunt»), **Anna Danby** (A. Dumas «Kean»), **Ella Delahay** (B. Thomas «Charley tädi»).

Hooaeg 1916/17 («Estonia»)

Sabiine Graef (E. Rosmer «Hämarus»), **Maria** (O. Luts «Laul õnnest»), **Eugenie** (J. Strauss «Kevadõhk»), **Elisabeth** (O. Luts «Kapsapea»), **Bollete** (H. Ibsen «Naine merelt»), **Kuusekäbi** (H. Vilho-Vellner «Metsakuningas»).

Hooaeg 1918/1919 (Draamateater)

Emilie (A. L'Arronge «Hasemanni tütrede»), **Birgit Römer** (B. Björnson «Geograafia ja armastus»), **Lisete** (J. Lehmanni järgi K. A. Hindrey «Tuhkatriinu»), **«Kutsiku» kõrtsinaine** (A. Kitzberg ja J. Simm «Kosjasõit»), **Breite Ephraim**

(G. Hauptmann «Ephraimi tütar»), **pr. Pichler** (C. Karlweis «Väike mees»), **pr. Overbeck** (R. Misch «Vaene, aga aus»).

Hooaeg 1919/20 (Draamateater)

Maria (J. Tralow «Unistuste saar»), **preili Natalie Howind** (K. Hamsun «Kuningriigi väravatel»), **Liisi** (L. Anzengruber «Ristitegijad»), **Helga** (S. Lange «Vaiksed toad»), **Hedwig Jensen** (R. Johanson Joung «Kuidas meest saab»), **Akulina** (L. Tolstoi «Pimeduse võim»), **Herodias** (O. Wilde «Salome»), **Madeleine** (A. Rivoire ja L. Besnard «Minu sõber Teddy»), **Sophie** (W. Schmidt-Bonn «Emake maantee»), **Marianne** (H. Heijermans «Ahelad»), **pr. Bertha Lund** (G. Esmann «Isa ja poeg»), **Elvire** (A. Kitzberg «Laurits»), **Beatrice** (H. ja E. A. Paulton «Niobe»), **Mrs. Arbuthnot** (O. Wilde «Tähtsusetu naisterahvas»), **Margarete** (G. Laufsi järgi K. A. Hindrey «Pöörane mõte»), **Pr. Mildrit von Krake** (M. Dauthendey «Meremadu»), **Tatjana Grigorjevna** (J. Potapenko «Sunnitööline»), **Edith Morland** (T. Hedberg «Mikael»), **Judith** (Fr. Hebbel «Judith»).

Hooaeg 1920/21 (Draamateater)

Gertrud (J. Söderberg «Amor-omnia»), **Agatha Posket** (A. Pinero «Kohtunik»), **Hopp-Majänn** (H. Müller-Schlösser «Rätsep Vibbel»), **Varvara Vassiljevna** (I. Surgutševi «Sügiseviulid»), **Antonie** (O. Blumenthal ja G. Kadelburg «Suurlinna õhk»), **Kuninganna Anna** (E. Scribe «Klaas vett»), **Bertha** (Ch. Dickens «Kilk koldel»), **Isabella Montmedy** (Roda-Roda ja G. Meyrink «Poisu»), **Mathilde** (H. Heijermans «Lootus õnnistuse peale»), **Sabine Dverhagen** (E. Stucken «Myrrha»), **Jenny Hochstaedter** (R. Auernheimer «Kõige õnnelikum aeg»), **Hedvig** (T. Bernard «Väike kohvimaja»), **Inimese naine** (L. Andrejev «Inimese elu»).

Hooaeg 1921/22 (Draamateater)

Gerda Stürmer Petrovsky (K. Roessler «Plangu taga»), **Dunja** (J. A. Delier F. Dostojevski romaani järgi «Kuritöö ja karistus»), **Nimeta osa** (L. Andrejev «Kuningas Nälg»), **Ilonka** (H. Müller «Leek»), **Greta** (A. Kivi «Nõmmekingsepad»), **Juuli** (F. Molnar «Liliom»), **Ftatatseta** (B. Shaw «Caesar ja Kleopatra»), **Mariet** (L. Andrejev «Ookean»).

Hooaeg 1922/23 (Draamateater)

Jokaste (Sophokles «Kuningas Oidipus»), **Irene** (K. Ettlinger «Hydra»), **Kuninganna Gunavati** (R. Tagore «Ohver»), **Zemrouda** (V. v. Scholse «Vahe-
tatud hinged ehk Ülestõusmise komöödia»), **Liina Merem** (J. Kärner «Ainus
idealist»), **Elise** (R. Kneisel «Armas onu»), **Jeanne d'Arc** (Fr. Schiller «Orleansi
neitsi»), **Daam** (G. Kaiser «Hommikust keskööni»).

Hooaeg 1923/24 (Draamateater)

Maria Stuart (Fr. Schiller «Maria Stuart»), **Naine** (A. Adson «Läheb mööda»),
Laurencia (Lope de Vega «Naiste mäss»), **Leedi Macbeth** (W. Shakespeare
«Macbeth»), **Candida** (B. Shaw «Candida»), **Murueit** (A. Kitzberg «Kaval Ants
ja Vanapagan»), **Ann** (M. Aitsam «Salmisto»), **Nõiamoor** (A. Schwabacher
«Härjapõlvlane Nina»).

Hooaeg 1924/25 (Draamateater)

Lavinia (S. Garrick «Naine, kes tappis»).

Hooaeg 1925/26 («Vanemuine»)

Hinkemanni naine (E. Toller «Hinkemann»), **Johanna** (B. Shaw «Püha
Johanna»), **Floria Tosca** (V. Sardou «Tosca»), **Ilonka** (H. Müller «Leek»).

Hooaeg 1926/27 («Vanemuine»)

Donna Isabella (Fr. Schiller «Messiina pruut»), **Veroonika Jahn** (H. Müller
«Veroonika»), **Asta** (H. Raudsepp «Ameerika Kristus», ka «Estonias»), **Marianne**
(D'Ennery «Lõpp hea, kõik hea», ka «Estonias»), **Astart** (W. Harlan «Kaanani-
maal»), **Solveig** (H. Ibsen «Peer Gynt»).

Hooaeg 1927/28 («Vanemuine»)

Indra tütar (A. Strindberg «Unenäomäng»), **Antonia** (M. Lengyel «Antonia»),
Alma (Roda-Roda «Kolm minutit, kolm sekundit»), **Fedoor Romazoff** (V. Sar-
dou «Fedoor»), **Leeni** (L. Anzengruber «Ristitegijad»), **Paruniproua Champigny**
(E. Labiche «Itaalia õlgkübar»), **Laurencia** (Lope de Vega «Naiste mäss»), **Kunin-**

ganna Kaasalinda (F. Poggi «Okasroosike»), **Uulitsatüdruk** (J. Galsworthy «Põgenemisel»), **Ena** (A. Adson «Toomapäev»), **Sappho** (F. Grillparzer «Sappho», «Estonias» ja Helsingi Rahvusteatri).

Hooaeg 1928/29 («Vanemuine»)

Kuninganna Gertrud (W. Shakespeare «Hamlet»), **Mirjam** (H. Raudsepp «Siiani tähistel», ka «Estonias»), **Sappho** (F. Grillparzer «Sappho»).

Hooaeg 1929/30 («Vanemuine»)

Tamaru perenaine (A. Kitzberg «Libahunt»), **Pr. Edgar Rice** (B. Veiller «Mary Dugani protsess»), **Leedi Macbeth** (W. Shakespeare «Macbeth»), **Antonia** (M. Lengyel «Antonia»), **Berta** (Ch. Dickens «Kilk koldel»), **Medea** (F. Grillparzer «Medea», «Estonias»).

Hooaeg 1930/31 («Vanemuine»)

Hippolyta (W. Shakespeare «Suveöö unenägu»), **Asta** (H. Raudsepp «Ameerika Kristus»), **Herodias** (O. Wilde «Salome»), **Mirele Efros** (J. Gordin «Mirele Efros»), **Kõrgemäe perenaine** (A. Taar «Emake maamuld»), **Janet Fraser** (St. J. Ervine «Tema esimene naine»).

Hooaeg 1931/32 («Vanemuine»)

Lydia Koidula (A. Adson «Lauluisa ja Kirjaneitsi»), **Ena** (G. Bassewitz «Peetrikese sõit kuu peale»), **Evelyn Lennox** (J. Galsworthy «Katus»), **Ella Renthaim** (H. Ibsen «John Gabriel Borkman»), **Hopp-Majänn** (H. Müller-Schlösser «Rätsep Vibbel»), **Murueit** (M. Mölleri järgi H. Anto «Murueide imekannel»), **Elisabeth Fontanel** (J. Lamarre «Ostetud armastus»), **Joanna Nielewiczowa** (Z. Nalkovska «Naistemaja»).

Hooaeg 1932/33 («Vanemuine»)

Suvi (M. Möller «Rukkilill»), **Olivia** (W. Shakespeare «Mida soovite»), **Koidula** (H. Vuolijoki «Koidula»), **Emand Pesta** (F. Langer «Kaamel läheb läbi nõelasilma»), **Laetitia Bonaparte** (B. Mussolini «Sada päeva»), **Louhi** (J. Karma «Lembitu»), **Sappho** (F. Grillparzer «Sappho», Tampere teatris).

Hooaeg 1933/34

Maria Stuart (Fr. Schiller «Maria Stuart», Tampere teatris), **Antonia** (F. Lengyel «Antonia», Tampere ja Kotka teatris).

Hooaeg 1934/35

Maria Stuart (Fr. Schiller «Maria Stuart», «Estonias»), **Kirsti Fleming** (G. Numers «Elina surm», Tampere Tööliteatris).

Hooaeg 1935/36

Mare (A. Kallas «Mare ja ta poeg», «Vanemuises» ja «Estonias»), **Koidula** (H. Vuolijoki «Koidula», Kotka ja Helsingi teatris), **Kirsti Fleming** (G. Numers «Elina surm», Kajaani ja Oulu teatris), **Proua Helene Alving** (H. Ibsen «Kummitused», Draamastuudio teatris).

Hooaeg 1936/37

Vanaperenaine (H. Vuolijoki «Niskamäe naised», «Estonias»), **Liina** (H. Raudsepp «Lipud tormis», «Estonias»), **Kirsti Fleming** (G. Numers «Elina surm», Tampere Tööliteatris), **Maria Ignatjevna Uzorova** (M. Triger «Õnnelik abielu», Draamastuudio teatris).

Hooaeg 1937/38

Muriel Weston (D. Smith «Esimene kevadpäev», «Estonias»), **Anfissa** (L. Andrejev «Anfissa», Tampere Tööliteatris), **Kirsti Fleming** (G. Numers «Elina surm», Pori ja Kotka teatris).

Hooaeg 1938/39

Vanaperenaine (H. Vuolijoki «Niskamäe-leib», «Estonias»), **Teresa** (S. Kiedrzyński «Õnn algab homme», Eesti Draamateatris), **Emma** (K. Čapek «Emma», «Estonias»).

Hooaeg 1939/40 («Estonia»)

Ilona Sjöberg-Karsta (I. Turja «Kohtunik Marta»), **Clarisse** (A. Birabeau «Pesa»), **Monika Hecki** (L. Nalkowska «Tema tagasitulekupäev»).

Hooaeg 1940/41 («Estonia»)

Vanaema (A. Kitzberg «Libahunt»), **Pelageja Nilovna** (M. Gorki «Ema»), **Vassa Železnova** (M. Gorki «Vassa Železnova»).

Hooaeg 1941/42 («Estonia»)

Maria Stuart (Fr. Schiller «Maria Stuart»), **Majoriproua Samzelius** (S. Lagerlöf «Gösta Berling», Eesti Draamateatris).

Hooaeg 1942/43 («Estonia»)

Paula (Ed. Vilde «Tabamata ime»), **Sappho** (Fr. Grillparzer «Sappho»).

Hooaeg 1944/45

Osad: **Sappho** (Fr. Grillparzer «Sappho», Soome Rahvusteatis), **Ema** (K. Čapek «Ema», Kuopio Ühinenud Teatris).

Lavastanud K. Čapeki «Ema» Kuopio Ühinenud Teatris.

Hooaeg 1945/46

Osad: **Ema** (K. Čapek «Ema», Jyväskylä Töölalisteatris ja Lahti teatris).

Lavastanud K. Čapeki «Ema» Lahti teatris ning Jyväskylä Töölalisteatris.

Hooaeg 1946/47

Osad: **Ema** (K. Čapek «Ema», Tampere Töölalisteatris, Helsingi Rahvateatris ja Turu teatris, Iisalme Ühinenud Teatris).

Lavastanud K. Čapeki «Ema» Tampere Töölalisteatris, Helsingi Rahvateatris, Turu Teatris ja Iisalme Ühinenud Teatris.

Hooaeg 1947/48

Osad: **Varvara Vassiljevna** (I. Surgutšev «Sügiseviilulid», Helsingi Kooperatiivi Rahvateatris), **Kirsti** (G. Numers «Elina surm», Maakonna Teatris).

Lavastanud I. Surgutševi «Sügiseviilulid».

Hooaeg 1948/49

Lavastanud A. Lengyeli «Antonia» Helsingi Soome Keskkogukonna Osäühisuse Teatris.

Hooaeg 1949/50

Osad: **Vanaema** (A. Kitzberg «Libahunt», Kuopio Uhinunud Teatris).
Lavastanud A. Kitzbergi «Libahundi» Kuopio Uhinunud Teatris.

Hooaeg 1950/51

Osad: **Vanaema** (A. Kitzberg «Libahunt», Tampere Töölisteris), **Leonie** (Cockteau «Metsikud vanemad», Helsingi Intiimteatris).
Lavastanud A. Kitzbergi «Libahundi» Tampere Töölisteris.

Hooaeg 1951/52

Lavastanud A. Tšehhovi «Kirsiaia» Kuopio Uhinunud Teatris, M. Canthi «Anna Liisa» Stokholmi soome isetegevuslikus teatris.

Hooaeg 1956/57

Lavastanud A. Strindbergi «Emaarmastuse».

LIINA REIMAN PILDIS

1. Koos ema ja isaga.

◀ 2. Vend Karl Põlde («Vanemuise» näitleja)

3. Karl Menning — L. Reimani esimene näitejuht ja lavapedagoog

◀ 4. Tulevane näitlejanna koolipõlves

5. Esimesed töökaaslased: «Vanemuise» näitlejad külalisetendustel Tallinnas 1911. a. *I reas* — T. Tondu ja L. Hansen. *II reas* — A. Konsa, E. Möller (M. Möldre), K. Menning, O. Teetsov, A. Simm. *III reas* — H. Möller, T. Mutsu, K. Triipus, A. Markus, A. Teetsov, F. Pettai, E. Türk, M. Lind, L. Põlde (Reiman)

6. «Estonia», «Vanemuise» ja «Endla» näitlejate kohtumine Pärnus 1913. a. Esireas vasakult kolmas L. Reiman

◀ 7. Karl Jungholz

8. M. Lengyeli «Taihuun», («Endla», 1915. a.) Eleonore

◀ 9. H. Sudermanni «Kodu» («Endla», 1915. a.) Magda

◀ 10. Liina Reiman 1915. a.

11. H. Ibseni «Nora» («Endla»,
1914. a.). Nora

◀ 12. G. Hauptmanni «Elga»
 («Endla», 1915. a.). Elga

13. A. Kitzbergi «Libahunt»
(«Estonia», 1915. a.). Tiina —
Liina Reiman, Margus —
Albert Liik, Mari — Milli
Altermann

14. A. Dumas' «Kean»
(«Estonia», 1916. a.).
Anna Danby

15. Raimund Kull

16. O. Wilde'i «Salome» (Eesti
Draamateater, 1919. a.). Hero-
dias

17. Paul Sepp

18. I. Surgutševi «Sügise-
viilid» (Eesti Draamatea-
ter, 1920. a.). Varvara Vas-
siljevna

19. E. Scribe'i «Klaas vett»
(Eesti Draamateater, 1920. a.).
Kuninganna Anna

20. L. Andrejevi «Inimese elu» (Eesti Draamateater, 1921. a.). Inimene — Paul Pinna, Inimese naine — Liina Reiman

21. Sophoklese «Kuningas Oidipus» (Eesti Draamateater, 1922. a.). Oidipus — Eduard Türk, Jokaste — Liina Reiman, Kreon — Albert Liik

22. Fr. Schilleri «Orléans'i neitsi» (Eesti Draamateater, 1923. a.). Jeanne d'Arc

23. Fr. Schilleri «Maria Stuart» (Eesti Draamateater, 1923. a.). Maria Stuart ▶

24. W. Shakespeare'i «Macbeth» (Eesti Draamateater, 1924. a.). Leedi Macbeth — Liina Reiman, Macbeth — Eduard Türk

25. B. Shaw' «Püha Johanna» («Vanemuine», 1925. a.). Johanna

26. Fr. Schilleri «Messiina pruut» («Vanemuine», 1926. a.). Donna Isabella

27. H. Ibseni «Peer Gynt» («Vanemuine», 1927. a.). Solveig

28. F. Grillparzeri «Sappho» («Estonia», 1927. a.). Sappho

29. F. Grillparzeri «Medea» («Estonia»,
1930. a.). Medea — Liina Reiman,
Krëusa — Erna Villmer

30. F. Grillparzeri «Medea» («Estonia»,
1930. a.). Medea

◀ 31. Liina Reiman

32. A. Kitzbergi «Libahunt» («Vanemuine», 1929. a.). Tamaru perenaine

◀ 33. W. Shakespeare'i «Macbeth» («Vanemuine», 1930. a.). Leedi Macbeth

34. J. Gordini «Mirele Efros»
(«Vanemuine», 1930. a.). Mirele
Efros

35. A. Adsoni «Lauluisa ja Kirja-
neitsi» («Vanemuine», 1931. a.).
Koidula

36. Eino Salmelainen (soome
lavastaja)

37. Fr. Schilleri «Maria Stuart»
(Tampere Teater, 1933. a.)
Maria Stuart

38. M. Lengyeli «Antonia» (Helsingi Rahvateater, 1934. a.). Antonia — Liina Reiman, Reginald H. Barker — Jalmari Rinne

39. G. Numersi «Elina surm» (Tampere Tööliteater, 1935. a.). Kirsti Fleming

40. H. Vuolijoe «Koidula» (Kotka Teater, 1936. a.). Koidula

41. L. Andrejevi «Anfissa» (Tampere Tööliteater, 1937. a.). Anfissa — Liina Reiman, Kostomarov — Edvin Laine

42. H. Ibseni «Kummitused»
(Draamastuudio Teater,
1935. a.). Osvald — Ruut
Tarmo, proua Alving —
Liina Reiman

43. Fr. Schilleri «Maria Stuart»
(«Estonia», 1935. a.). Maria
Stuart

44. H. Vuolijõe «Niskamäe naised» («Estonia», 1936. a.).
Vanaperenaine

45. H. Vuolijõe «Niskamäe leib» («Estonia», 1939. a.).
Aarne — Ants Lauter,
Kaarlo — Hugo Laur, õpetaja Vainio — Jüri Koger,
Ilona — Mare Leet, Saima — Liidia Viidas, Niskamäe vanaperenaine — Liina Reiman

46. A. Kitzbergi «Libahunt»
(«Estonia», 1941. a.). Tammaru peremees — Ants Lauter, vanaema — Liina Reiman, Tammaru perenaine — Albina Kausi, Jaanus — Hugo Laur

47. K. Čapeki «Ema»
(«Estonia», 1938. a.). Ema

48. M. Gorki «Vassa Železnova»
◀ («Estonia», 1940. a.). Vassa
Železnova

49. F. Grillparzeri «Sappho» («Estonia», 1943. a.). Sappho

50. M. Gorki «Ema» («Estonia»,
◀ 1941. a.). Pelageja Nilovna — Liina
Reiman, Andrei Nahhodka — Ants
Lauter

51. Liina Reiman 1961. a.

52. Paul Rummo ja Ants Lauter Honkanumme kalmistul Liina Reimani haual

LISAD

Имя Лийны Рейман, урожденной Пыльде, крупнейшей эстонской драматической актрисы (1891—1961) золотыми буквами вписано в историю эстонского театрального искусства. Сочетание громадного таланта с неустанным трудом превратило неуклюжую девушку из маленького города Валга в артистку, великолепно владевшую всей многообразной палитрой сценических выразительных средств.

Правда, артистический путь Лийны Рейман не был усыпан розами. Были в творческой биографии артистки периоды разочарования, непризнания ее искусства. Но талант Лийны Рейман все рос и углублялся. Искусство ее отличалось большой внутренней силой, яркостью, эмоциональной взволнованностью. Особых высот она достигала в воплощении образов героико-трагедийного плана. Таковы созданные ею образы Сафо, Иокасты, леди Макбет, Марии Стюарт, Ниловны, Вассы Железновой, хозяйки Нискавуори и др.

... Несколько знаменательных дат из жизни артистки:

- 1910 г. — первые шаги на сцене театра «Ванемуйне» (Тарту), где ее наставником был режиссер Карл Меннинг.
- 1912—1915 г.г. — работа в «Эндла» (Пярну), где в те годы был режиссером Карл Юнгхольц.
- 1915—1917 г.г. — Лийна Рейман играет в составе труппы театра «Эстония», который, однако, не продлевает с нею контракта на следующий сезон.
- 1918 г. — год поступления в Таллинский Драмтеатр. Здесь росту ее таланта способствует режиссер Пауль Сепп.
- 1925 г. — после ликвидации театра Лийна Рейман переводится в «Ванемуйне».
- 1933 г. — руководство театра не возобновляет с нею контракта, и артистка принимает ангажемент ряда финских театров.
- 1937 г. — Лийна Рейман вновь в составе труппы театра «Эстония».

- 1940—1941 г. — этот сезон приносит новые плоды — галерея образов артистки обогащается горьковскими героинями (Ниловна, Васса Железнова).
- 1941 г. — наступают тяжелые годы немецко-фашистской оккупации. Работать в театре становится все труднее.
- 1942 г. — Лийну Рейман постигает большое горе: умирает ее друг и муж, дирижер Раймунд Куль, с которым она прожила больше четверти века (в 1915 г. она развелась со своим мужем, актером Аугустом Рейманом).
- 1944 г. — в начале этого года финские друзья зовут ее к себе. Лийна Рейман снова уезжает в Финляндию, где уже остается навсегда. Здесь она выступает в ряде постановок (до 1951 г.), передает свои знания молодым финским актерам, ставит ряд пьес («Оборотень» А. Китцберга, «Осенние скрипки» И. Сургучева, «Вишневый сад» и «Чайку» А. Чехова, «Мать» К. Чапека), пишет свои мемуары: «Зажигаются огни рампы» и «Под обаянием сцены». До конца своих дней Лийна Рейман не порывала связи с родиной, с друзьями по сцене.

СПИСОК ИЛЛЮСТРАЦИЙ

1. Лийна с матерью и отцом.
2. Брат Карл (артист «Ванемуине»).
3. Карл Меннинг.
4. Будущая актриса в школьные годы.
5. Участники гастролей театра «Ванемуине» в Таллине в 1911 г.
Сидят: А. Конза, Э. Меллер (М. Мельдере), К. Меннинг, О. Тээтсов, А. Симм, Т. Тонду, Л. Ханзен. Стоят: Х. Меллер, Т. Мутсу, К. Трийпус, А. Маркус, А. Тээтсов, Ф. Петтай, Э. Тюрк, М. Линд, Л. Рейман.
6. Встреча артистов театров «Эстония», «Ванемуине» и «Эндла» в Пярну в 1913 г. Слева третья Л. Рейман (в то время актриса «Эндла»).
7. Карл Юнгхольц.
8. Элеонора. «Тайфун» М. Лендьеля. «Эндла», 1915 г.
9. Магда. «Родина» Г. Зудермана. «Эндла», 1915 г.
10. Лийна Рейман (1915 г.).
11. Нора. «Кукольный дом» Г. Ибсена. «Эндла», 1914 г.
12. Эльга. «Эльга» Г. Гауптмана. «Эндла», 1915 г.
13. «Оборотень». А. Китцберга: Тийна — Лийна Рейман, Маргус — Альберт Лийк, Мари — Милли Альтерманн. «Эстония», 1915 г.

14. Анна Денои. «Кин». А. Дюма. «Эстония», 1916 г.
15. Раймунд Куль.
16. Иродиада. «Саломея» О. Уайльда. Эстонский Драмтеатр, 1919 г.
17. Пауль Сепп.
18. Варвара Васильевна. «Осенние скрипки» И. Сургучева. Эстонский Драмтеатр, 1920 г.
19. Королева Анна. «Стакан воды» Э. Скриба. Эстонский Драмтеатр, 1920 г.
20. «Жизнь Человека» Л. Андреева: Человек — Пауль Пинна, жена Человека — Лийна Рейман. Эстонский Драмтеатр, 1921 г.
21. «Царь Эдип» Софокла: Эдип — Эдуард Тюрк, Иокаста — Лийна Рейман, Креон — Альберт Лийк. Эстонский Драмтеатр, 1922 г.
22. Жанна Д'Арк. «Орлеанская дева» Ф. Шиллера. Эстонский Драмтеатр, 1923 г.
23. Мария Стюарт. «Мария Стюарт» Ф. Шиллера. Эстонский Драмтеатр, 1923 г.
24. «Макбет» В. Шекспира: леди Макбет — Лийна Рейман, Макбет — Эдуард Тюрк. Эстонский Драмтеатр, 1924 г.
25. Иоанна. «Святая Иоанна» Б. Шоу. «Ванемуйне», 1925 г.
26. Донна Изабелла «Мессинская невеста» Ф. Шиллера. «Ванемуйне», 1926 г.
27. Сольвейг. «Пер Гюнт» Г. Ибсена. «Ванемуйне», 1927 г.
28. Сафо. «Сафо» Ф. Грильпарцера. «Эстония», 1927 г.
29. «Медея» Ф. Грильпарцера: Медея — Лийна Рейман, Креуза — Эрна Вильмер. «Эстония», 1930 г.
30. Медея.
31. Лийна Рейман.
32. Хозяйка Таммару. «Оборотень» А. Китцберга. «Ванемуйне», 1929 г.
33. Леди Макбет. «Макбет» В. Шекспира. «Ванемуйне», 1930 г.
34. Миреле Эфрос. «Миреле Эфрос» Я. Гордина. «Ванемуйне», 1930 г.
35. Койдула. «Крейцвальд и Койдула» А. Адсона. «Ванемуйне», 1931 г.
36. Эйно Салмелайнен (финский режиссер).
37. Мария Стюарт. «Мария Стюарт» Ф. Шиллера. Тампереский театр, 1933 г.
38. «Антония» М. Лендьеля: Антония — Лийна Рейман, Реджинальд Х. Баркер — Яльмари Ринне. Народный театр Хельсинки, 1934 г.
39. Кирсти Флеминг. «Гибель Элины» Г. Нумерса. Тампереский Рабочий театр, 1935 г.
40. Койдула. «Койдула Х. Вуолийоки. Коткаский театр, 1936 г.
41. «Анфиса» Л. Андреева: Анфиса — Лийна Рейман. Костомаров — Эдвин Лайне. Тампереский Рабочий театр, 1937 г.
42. «Привидения» Г. Ибсена. Освальд — Руут Тармо, фрау Альвинг — Лийна Рейман. Театр Драмстудии, 1935 г.
43. Мария Стюарт. «Мария Стюарт» Ф. Шиллера. «Эстония», 1935 г.

44. Хозяйка Нискавуори. «Женщины Нискавуори» Х. Вуолийоки. «Эстония», 1936 г.
45. Хозяйка Нискавуори. «Хлеб Нискавуори» Х. Вуолийоки. «Эстония», 1939 г.
46. «Оборотень» А. Китцберга: хозяйин Таммару — Антс Лаутер, бабушка — Лийна Рейман, хозяйка Таммару — Альбина Каузи, Янус — Хуго Лаур. «Эстония», 1941 г.
47. Мать «Мать» К. Чапека. «Эстония», 1938 г.
48. Васса Железнова. «Васса Железнова» М. Горького. «Эстония», 1940 г.
49. Сафо. «Сафо» Ф. Грильпарцера. «Эстония», 1943 г.
50. «Мать» М. Горького: Ниловна — Лийна Рейман, Андрей Находка — Антс Лаутер. «Эстония», 1941 г.
51. Лийна Рейман (1961 г.)
52. Пауль Руммо и Антс Лаутер у могилы Лийны Рейман на кладбище Хонканумме (Финляндия).

The name of Liina Reiman (Põlde by birth) an outstanding Estonian actress, is lettered in gold in the history of the Estonian theatric art. It was the harmony of great talent and ceaseless toil that transformed the clumsy girl from the small town of Valga into a mistress of multiple scenic arts.

In fact, Liina Reiman's path of an artist was not all roses. There were periods of both dissatisfaction and non-recognition in her creative biography. Nevertheless, Liina Reiman's talent enriched and deepened. Her artistry was notable for inner strength, brightness and emotions. She was at the height of her artistry as a heroine and tragedienne in particular. Such were her rôles of Sappho, Jokaste, lady Macbeth, Mary Stuart, Nylowna, Vassa Zheleznowa, the hostess Niskavuori, etc.

... Some notable dates of the actress' life.

- 1910 — her first steps on the stage of the theatre «Vanemuine» (Tartu) where the stage-manager Karl Menning was her tutor.
- 1912—1915 — she works at «Endla» (Pärnu) where Karl Jungholz was the stage-manager those years.
- 1915—1917 — Liina Reiman is in the stuff of the theatre «Estonia» but the latter doesn't prolong the contract with her for the next season.
- 1918 — she enters the Tallinn Drama Theatre. Here the stage-manager Paul Sepp promotes the growth of her talent.
- 1925 — after the liquidation of the theatre Liina Reiman goes to the «Vanemuine».
- 1933 — the leaders of the theatre do not renew the contract with her and she accepts the engagement of several Finnish theatres.
- 1937 — Liina Reiman is again in the stuff of the theatre «Estonia».
- 1940—1941 — this season yields new fruit — the list of her rôles is enriched with Gorky's heroines. (Nylowna, Vassa Zheleznowa.)
- 1941 — there come the years of the German fascist occupation. It becomes even more difficult to work at the theatre.

- 1942 — a great grief befalls her: her friend and her husband the conductor Raimund Kull dies. They have lived together for more than a quarter of a century. (She divorced the actor August Reiman in 1915.)
- 1944 — at the beginning of this year her Finnish friends invite her to come. Liina Reiman leaves for Finland again and remains there for ever. There she shares her knowledge with young actors, appears on the stage herself, stages a number of plays («A Werewolf» by A. Kitzberg, «The Autumn Violins» by I. Surguchew, «The Cherry Orchard» and «The Seagull» by A. Chekchow, «The Mother» by K. Chapek). She writes her memoirs «The Footlights are Lit up» and «Under the Charm of the Stage». To the last days of her life Liina Reiman does not break contact with her Motherland and with her stage friends.

A LIST OF ILLUSTRATIONS

1. Liina with her mother and father.
2. Her brother Karl (an actor of «Vanemuine»).
3. Karl Menning.
4. The future actress in her school-years.
5. Actors on tour from the theatre «Vanemuine» in Tallinn 1911. *Sitting*: A. Konsa, E. Möller (M. Möldre), K. Menning, O. Teetsov, A. Simm, T. Tondu, L. Hansen. *Standing*: H. Möller, T. Mutsu, T. Triipus, A. Markus, A. Teetsov, F. Pettai, E. Türk, M. Lind, L. Reiman.
6. The meeting of the actors of the theatres «Estonia», «Vanemuine» and «Endla» in Pärnu, 1913. The third from the left is Liina Reiman (in those days she was an actress of «Endla»).
7. Karl Jungholz.
8. «The Typhoon» by M. Lengyeli. The theatre «Endla», 1915. Eleonore.
9. «Motherland» by H. Sudermann. The theatre «Endla», 1915. Magda.
10. Liina Reiman, 1915.
11. «A Doll's House» by H. Ibsen. The theatre «Endla», 1914. Nora.
12. «Elga» by G. Hauptmann. The theatre «Endla», 1915. Elga.
13. «A Werewolf» by A. Kitzberg. Tiina — Liina Reiman, Margus — Albert Liik, Mary — Milly Altermann. The theatre «Estonia», 1915.
14. «Kean» by A. Dumas. The theatre «Estonia», 1916. Anna Danby.
15. Raimund Kull.
16. «Salome» by O. Wilde. The Estonian Drama Theatre, 1919. Herodias.
17. Paul Sepp.
18. «The Autumn Vidins» by I. Surguchew. The Estonian Drama Theatre, 1920. Varwara Vassilyewna.

19. «The Glass of Water» by E. Scribe. The Estonian Drama Theatre, 1920. The Queen Ann.
20. «The Life of Man» by L. Andreyev. The Estonian Drama Theatre, 1921. The Man — Paul Pinna, the woman of the Man — Liina Reiman.
21. «The King Oedipus» by Sophocles. The Estonian Drama Theatre, 1922. In the middle: Oedipus — Eduard Türk, Jokaste — Liina Reiman, Creon — Albert Liik.
22. «Jean D'Arc» by F. Schiller. The Estonian Drama Theatre, 1923. Johanna.
23. «Mary Stuart» by F. Schiller. The Estonian Drama Theatre, 1923. Mary Stuart.
24. «Macbeth» by W. Shakespeare. The Estonian Drama Theatre, 1924. Lady Macbeth — Liina Reiman, Macbeth — Eduard Türk.
25. «Saint Joan» by B. Shaw. The theatre «Vanemuine», 1925. Joan.
26. «The Messine Bride» by F. Schiller. The theatre «Vanemuine», 1926. Donna Isabella.
27. «Peer Gynt» by H. Ibsen. The theatre «Vanemuine», 1927. Solveig.
28. «Sappho» by F. Grillparzer. The theatre «Estonia», 1927. Sappho.
29. «Medeä» by F. Grillparzer. The theatre «Estonia», 1930. Medea — Liina Reiman, Kreusa — Erna Villmer.
30. «Medea» by F. Grillparzer. The theatre «Estonia», 1930. Medea.
31. Liina Reiman.
32. «A Werewolf» by A. Kitzberg. The theatre «Vanemuine», 1929. The hostess of Tamaru.
33. «Macbeth» by W. Shakespeare. The theatre «Vanemuine», 1930. Lady Macbeth.
34. «Mirele Efros» by J. Gordin. The theatre «Vanemuine», 1930. Mirele Efros.
35. «The Song's Father and the Letter's Virgin» by A. Adson. The theatre «Vanemuine», 1931. Koidula.
36. Eino Salmelainen (a Finnish producer).
37. «Mary Stuart» by F. Schiller. The Tampere Theatre, 1933. Mary Stuart.
38. «Antonia» by M. Lengyeli. The People's Theatre in Helsinki, 1934. Antonia — Liina Reiman, Reginald H. Barker — Jalmari Rinne.
39. «Elena's Death» by G. Numer. The Workers' Theatre in Tampere, 1935. Kirsti Fleming.
40. «Koidula» by H. Vuolijoki. The Kotka Theatre, 1936. Koidula.
41. «Anfissa» by L. Andreyew. The Workers' Theatre in Tampere, 1937. Anfissa — Liina Reiman. Costomarow — Edvin Laine.
42. «The Ghosts» by H. Ibsen. The Estonian Drama Theatre, 1935. Oswald — Ruut Tarmo. Mrs. Alwing — Liina Reiman.
43. «Mary Stuart» by F. Schiller. The theatre «Estonia», 1935. Mary Stuart.
44. «The Women of Niskavuori» by H. Vuolijoki. The theatre «Estonia», 1936. The hostess of Niskavuori.

45. «The Bread of Niskavuori» by H. Vuolijoki. The theatre «Estonia», 1939. The hostess of Niskavuori.
46. «A Werewolf» by A. Kitzberg. The theatre «Estonia», 1941. The host of Tammaru — Ants Lauter, the grandmother — Liina Reiman, the hostess of Tammaru — Albina Kausi, Jaanus — Hugo Laur.
47. «The Mother» by K. Chapek. The theatre «Estonia», 1938. The Mother.
48. «Vassa Zheleznova» by M. Gorky. The theatre «Estonia», 1940. Vassa Zheleznova.
49. «Sappho» by F. Grillparzer. The theatre «Estonia», 1943. Sappho.
50. «The Mother» by M. Gorky. The theatre «Estonia», 1941. Nyloona — Liina Reiman, Andrey Nahhodka — Ants Lauter.
51. Liina Reiman, 1961.
52. Paul Rummo and Ants Lauter at Liina Reiman's grave at the Honkanumme graveyard (in Finland).

Liina Reimannin (synt. Pölde), suurimman eestiläisen draamanäyttelijän (1891—1961) nimi on kultakirjaimin kirjoitettu eestiläisen teatteritaiteen historiaan. Harvinaisen lahjakkuutensa ja väsymättömän työnsä ansiosta Valgasta kotoisin oleva tyttönen tuli näyttelijäksi, joka hallitsi suurenmoiseksi näyttämötaiteen kaikki monitahoiset ilmaisukeinot.

Totta kyllä Liina Reimannin taiteilijaura ei ollut kovinkaan ruusuinen. Hän joutui kokemaan näyttelijäurallaan epäonnistumista ja myös ajanjaksoja, jolloin hänen taiteelleen ei annettu arvoa. Mutta kuitenkin Liina Reimannin lahjat jatkuvasti kasvoivat ja syvenivät. Hänen taiteelleen oli ominaista suuri sisäinen voima ja äärimmäinen tunnepitoisuus. Erittäin huomattavia ovat hänen traagiset sankarihahmonsensa.

Muutamia vuosilukuja näyttelijättären elämästä:

- 1910 — ensimmäiset askeleet Vanemuine-teatterissa Tartossa, jossa hänen opettajanaan oli ohjaaja Karl Menning.
- 1912—1915 — Endla-teatterissa, Pärnussa, missä noina vuosina oli ohjaajana Karl Jungholz.
- 1915—1917 — Liina Reiman esiintyy Estonia-teatterissa, joka kuitenkin ei pidennä sopimusta hänen kanssaan seuraavaksi näytäntökaudeksi.
- 1918 — Tallinnan Draamateatteriin tulovuosi. Täällä hänen lahjakkuutensa edistyy ohjaaja Paul Sepin johdolla.
- 1925 — Teatterin lopetettua toimintansa Liina Reiman menee taas Vanemuine-teatteriin.
- 1933 — Teatterinjohto ei uudista sopimusta hänen kansaan ja näyttelijättär hyväksyy useiden suomalaisten teattereiden esiintymistarjoukset.
- 1937 — Liina Reiman on jälleen Estonia-teatterissa.
- 1940—1941 — Tämä näytäntökausi merkitsee uusia voittoja — näyttelijättären sankarihahmot rikastuvat Gorkin henkilöillä (Nilovna, Vassa Železnova).
- 1941 — Alkavat vaikeat natsimiehitysvuodet. Teatterissa työskentely vaikeutuu jatkuvasti.

- 1942 — Liina Reimannia kohtaa suuri suru: hänen ystävänsä ja miehensä, kapellimestari Raimund Kull kuolee. Avioliitto oli kestänyt yli neljännesvuosisadan (v. 1915 — hän erosi miehestään näyttelijä August Reimannista).
- 1944 — Vuoden alussa suomalaiset ystävät kutsuvat hänet luokseen. Liina Reiman matkustaa taas Suomeen, jonne hän jääkin asumaan. Täällä hän esiintyy näyttämöllä vuoteen 1951, aanta kokemuksiaan nuorille suomalaisille näyttelijöille, ohjaa näytelmiä (A. Kitzbergin «Ihmissusi», I. Surgutševin «Syksyiset viulut», A. Tšehovin «Kirsikkapuisto» ja «Lokki», K. Čapekin «Äiti»), kirjoittaa muistelmiaan «Rambivalgus suttis» ja «Lava võlus». Elämänsä loppuun saakka Liina Reiman oli yhteydessä kotimaahansa ja näyttelijätovereihinsa.

KUVIEN LUETTELO

1. Yhdessä äidin ja isän kanssa.
2. Veli Karl Pölde (Vanemuine-teatterin näyttelijä).
3. Karl Menning — L. Reimannin ensimmäinen ohjaaja ja näyttämöpedagogi.
4. Tuleva näyttelijätär kouluvuosina.
5. ... ensimmäisiä työtovereita: Vanemuine-teatterin näyttelijät vierailunäytännössä Tallinnassa v. 1911.
I rivissä — T. Tondu ja L. Hansen. *II rivissä* — A. Konsa, E. Möller, (M. Möldre) K. Menning, O. Teetsov, A. Simm. *III rivissä* — H. Möller, T. Mutsu, K. Triipuu, A. Markus, A. Teetsov, F. Pettai, E. Türk, M. Lind, L. Pölde (Reiman).
6. Estonia-, Vanemuine- ja Endla-teattereiden näyttelijöiden tapaaminen Pärnussa v. 1913. Ensimmäisessä rivissä vasemmalta kolmas L. Reiman.
7. Karl Jungholz.
8. M. Lengyelin «Taifuuni» (Endla 1915). Eleonore.
9. H. Sudermannin «Koti» (Endla 1915). Magda.
10. Liina Reiman vuonna 1915.
11. H. Ibsenin «Nukkekotii» (Endla 1914). Nora.
12. G. Hauptmannin «Elga» (Endla 1915). Elga.
13. A. Kitzbergin «Ihmissusi» (Estonia 1915). Tiina — Liina Reiman, Margus — Albert Liik, Mari — Milli Altermann.
14. A. Dumasin «Kean» (Estonia 1916). Anna Danby.
15. Raimund Kull.
16. O. Wilden «Salome» (Eestiläinen Draamateatteri 1919). Herodias.
17. Paul Sepp.
18. I. Surgutševin «Syksyiset viulut» (Eestiläinen Draamateatteri 1920). Varvara Vassiljevna.

19. E. Scriben «Lasi vettä» (Eestiläinen Draamateatteri 1920). Kuningatar Anna.
20. L. Andrejevin «Ihmisen elämä» (Eestiläinen Draamateatteri 1921). Ihminen — Paul Pinna, Ihmisen vaimo — Liina Reiman.
21. Sofokleksen «Kuningas Oidipus» (Eestiläinen Draamateatteri 1922). Oidipus — Eduard Türk, Jokaste — Liina Reiman, Kreon — Albert Liik.
22. Fr. Schillerin «Orleansin neitsyt» (Eestiläinen Draamateatteri 1923). Johanna.
23. Fr. Schillerin «Maria Stuart» (Eestiläinen Draamateatteri 1923). Maria Stuart.
24. W. Shakespearen «Macbeth» (Eestiläinen Draamateatteri 1924). Lady Macbeth — Liina Reiman, Macbeth — Eduard Türk.
25. S. Shaw'n «Pyhä Johanna» (Vanemuine 1925). Johanna.
26. Fr. Schillerin «Messinan morsian» (Vanemuine 1926). Donna Isabella.
27. H. Ibsenin «Peer Gynt» (Vanemuine 1927). Solveig.
28. F. Grillparzerin «Sappho» (Estonia 1927). Sappho.
29. F. Grillparzerin «Medea» (Estonia 1930). Medea — Liina Reiman, Kräusa — Erna Villmer.
30. F. Grillparzerin «Medea» (Estonia 1930). Medea.
31. Liina Reiman.
32. A. Kitzbergin «Ihmissusi» (Vanemuine 1929). Tammarun emäntä.
33. W. Shakespearen «Macbeth» (Vanemuine 1930). Lady Macbeth.
34. J. Gordinin «Mirele Efros» (Vanemuine 1930). Mirele Efros.
35. A. Adsonin «Lauluisä ja kirjeneitsyt» (Vanemuine 1931). Koidula.
36. Eino Salmelainen.
37. Fr. Schillerin «Maria Stuart» (Tampereen teatteri 1933). Maria Stuart.
38. M. Lengyelin «Antonia» (Helsingin Kansallisteatteri 1934). Antonia — Liina Reiman, Reginald H. Barker — Jalmari Rinne.
39. G. Numerin «Elinan surma» (Tampereen Työväenteatteri 1935). Kirsti Fleming.
40. H. Vuolijoen «Koidula» (Kotkan teatteri 1936). Koidula.
41. L. Andrejevin «Anfissa» (Tampereen Työväenteatteri 1937). Anfissa — Liina Reiman, Kostomarov — Edvin Laine.
42. H. Ibsenin «Kummittelijoita» (Eestiläinen Draamastudion teatteri 1935). Osvald — Ruut Tarmo, Rouva Alving — Liina Reiman.
43. Fr. Schillerin «Maria Stuart» (Estonia 1935). Maria Stuart.
44. H. Vuolijoen «Niskavuoren naiset» (Estonia 1936). Vanha emäntä.
45. H. Vuolijoen «Niskavuoren leipä» (Estonia 1939). Aarne — Ants Lauter, Kaarlo — Hugo Laur, Opettaja Vainio — Jüri Koger, Ilona — Mare Leet, Saima — Liidia Viidas, Niskavuoren vanha emäntä — Liina Reiman.
46. A. Kitzbergin «Ihmissusi» (Estonia 1941). Tammarun isäntä — Ants Lauter, Isoäiti — Liina Reiman, Tammaru emäntä — Albina Kausi, Jaanus — Hugo Laur.

47. K. Čapekin «Äiti» (Estonia 1938). Äiti.
48. M. Gorkin «Vassa Železnova» (Estonia 1940). Vassa Železnova.
49. F. Grillparzerin «Sappho» (Estonia 1943). Sappho.
50. M. Gorkin «Äiti» (Estonia 1941). Pelageja Nilovna — Liina Reiman, Andrei Nahhodka — Ants Lauter.
51. L. Reiman v. 1961.
52. Paul Rummo ja Ants Lauter Honkanummen hautausmaalla Liina Reimannin haudalla.

Лийна Рейман (1891—1961)

На эстонском языке

Toimetaja A. Tamarkin. Tehniline toimetaja A. Tõnisson. Ladumisele antud 5. IX 1966. Trükkimisele antud 10. XI 1966. Paber 60×84, $\frac{1}{16}$. Trükipoognaid 4,5. Ting-trükipoognaid 4,19. Arvestuspoognaid 3,63. Trükiarv 6000. MB-09390. Tellimise nr. 1784. Trükikoda «Punane Täht», Tallinn, Pikk t. 54/58.

Hind 40 kop.

40 kop.

A-28236

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00411249 8